

aquest sentiment l'únic centre de gravitació de l'individu. Llavors se verificarà la desintegració de la nebulosa primitiva en individualitats independents am llum i orbita propries, sense deixar per això d'obeir a la llei d'unitat i harmonia del sistema del qual formen part.

¿Havem entrat ja en aquest període de desintegració o ens trobem encara dintre de la nebulosa? ¿Qui serà prou hardit pera respondre categoricament en l'un sentit o en l'altre? Però les noves generacions pugen amb el gran secret de l'avenir ocult i invisible en els arcs de llur ànima encara muda i incompresa... Esperem, esperem.

MANUEL DE MONTOLIU

Març de 1907

ELS JARDINS DE SALOMÓ

I

Així s'anomenen encara ls vergers d'Oved-Ourthas, després de tres mil anys de passar de la mà d'un senyor a la d'altre senyor. De la mà dels israelites passarien a la dels romans, de la dels romans a la dels cristians que dominaren en aquell país una curta temporada, de la mà dels cristians passà a la dels moros, a qui ls compraria l protestant que n'es avui propietari.

Aqueixos jardins són a una hora curta de la ciutat de Bethlem, a la banda de mig-dia, i s'extenen al fons d'una valleta estreta i llarga formada per dues petites montanyes paraleles, que són avui els únics i veritables murs de l'*Hortus Conclusus*, com l'anomena la Sagrada Escriptura.

Els moros no han pas oblidat el nom de Jardins de Salomó, més els donen més sovint el nom d'*Oved-Ourthas*, o sia vall d'Ourthas, poble que està assegut en la vora ponentina de la ditxosa vall, com una jardinera vora son cistell de flors. Aqueix poble, que sembla pobre i de mala mort, probablement guarda entre ses ronegues parets les ruïnes del ric palau d'Etham, de que parla l'historiador Josefus en un celebre passatge:

«Ascoltat dels seus ballesters, el rei (Salomó), muntat en un carro i vestit d'un mantell blanc, tenia costum de sortir de Jerusalem a trenc d'alba, puix a seixanta estadis de la ciutat hi havia un indret anomenat Etham, mercès als seus jardins i a l'abundor de ses aigües correntes, i aqueix lloc era ensems ple de bellesa i de fertilitat. Es allà que Salomó s feia transportar.»

Aqueixos horts se reguen ab les aigües de la font segellada, *Fons Signatus*, que raja abundantament més que cap altra font de Palestina, al cap-d'amunt de la vall, en el mateix vessant de la carena. Es tancada, com ho diu son nom, i, un cop oberta la porta, s'hi baixa per una escala de pedra de quinze esgraons, que a mi m feren recordar els quinze adorables misteris del sant rosari de la Verge, ab que tantes vegades aqueixa antiga i hermosa font ha sigut comparada.

Ses aigües són fresques i dolcissimes, i a mi me les feia més dolces encara l verset del sagrat llibre dels CANTICS que assaboria ab elles: «Ets hort tancat, germana meva esposa; hort tancat, font segellada». En una terra en que s pateix tanta set i no s troba en lloc una gota d'aigua pera refrescar els llavis, no cal dir si una font com aquella té importancia. Per un regalló cavat en algunes bandes en la roca desde antic temps, ses aigües van a Jerusalem. Pera fer-se-la seva ls creuats aixecaren en sa vora un enorme castell i hospici, coronat d'emmarletades muralles, que per cert comencen d'esllavissar-se.

Sota aqueix hospici, ja dintre de la vall, cavats en la roca viva i rodejats d'una paret grollera i enorme, se veuen els estanys o piscines de Salomó. El més alterós, que reb per sota terra les aigües del *Fons Signatus*, les vessa en el segon, i el segon en el tercer, com en els estanys de Tristanya, part d'amunt de la Vall d'Ordino, en Andorra. L'inferior es el més gran, puix es de cent catorze passes de llarg per cinquanta d'ample, i es també l més ferm i inaterrable, per estar gairebé tot ell encaixat dintre la roca.

Son autor mateix, content de sa obra, se complau en retraure eixos safreigs en el sagrat llibre de l'*Eclesiastes*, dient: «Me fiu horts i

jardins i plantí-ls d'arbres de tota mena, i feu safreigs pera regar el bosc dels arbres que naixien.»

Quins foren aqueixos arbres, Salomó s'ho sab: ni ell ni Josefus ne diuen res; més, gran coneixedor com era de la naturalesa, hi plantaria ls arbres que aquella terra estima; i, llevat de la palmera, que no hi vegí, qui diu que no fossin els que hi ha? Ara s'hi veuen avinguts i en bona companyia l'ametller, la pomera, el magraner, la figuera, la figuera de moro, tant abundosa a Palestina, i el taronger, aqueix arbre flairós, floridor i fruiter tot d'un plegat, que sembla haver donat a Sant Francisco de Sales el bellissim lema de *Flores fructusque perennes*.

II

Inoblidable es pera mi, per anys que visca, el dia 19 d'Abril de 1886, en que tinguí l plaer de veure aqueixos horts, de rodar de tort i de travers per aqueixes pomeredes i de perdre-m per entre aqueixos ametllers, encisat per sa bellesa i embriagat per aquells dolços perfums.

Gairebé tots aquells arbres s'esqueien en el felíç moment de llur esplet i en lo bo i millor de llur florida; una blancor rosada ls emmante-

llava a tots, com si se n'hi hagués vinguda aquella nit una congesta del Liban que allà d'allà blanqueja, i, desfent-se aquí sota aqueix cel assoleiat, s'hagués quedat a petits borrallons en les branques dels arbres. Res trencava l'immaculada blancor d'aquella mar d'onades de llet, sinó algun punt d'or que acusava ací i allà l fruit dels tarongers o alguna flor del magraner que hi vermelleja, com devien vermellejar les primeres gotes de sang de Nostre Senyor Jesucrist, que emporpraven sa tunica blanca, teixida per les mans més blanques encara de la més pura de les verges.

Imatge simbólica, encara que un poc esborrada, de Jesucrist, era l gran rei d'Israel qui ha deixat son nom gloriós an aquell oasis posat per Déu en mig del desert de Palestina.

Els idilis amorosos i els festeigs jovenívols de que aqueixos jardins foren teatre, si en quant a la lletra poden referir-se a llur mateix autor el rei Salomó, en quant a l'esperit, segons tots els sants pares de l'Església, tenen un objectiu més alt en nostre senyor Jesucrist, veritable Salomó de la llei nova, el rei dels cors verament enamorats. El CANTIC DELS CANTICS es el deliciós epitalami de l'ànima cristiana en ses mistiques noces ab son espòs Jesús, de qui Salomó simbolisava la saviesa i la gloria sense igual. Jo,

saturat de la lectura d'aqueix llibre diví, me trobava sobtadament en el mateix escenari; lo que havia somniat en tota ma vida de poeta ho tenia davant mos ulls, i no cal dir si m sentiria poc ni gaire impressionat. El record del nou i veritable fill de David, aimador i estimat de les ànimes pures, omplia la meua encara que vil i miserable. Entre ls arbres florits me semblava ovirar quelcom de sa figura sobrehumana; els raigs d'aquell sol abrasador me semblaven despresos de sa corona immusteible, i al reflexar-se en els regarons de l'aigua me duien alguna llanternada de sos ulls enamoradors. L'aire suau, que m'amoixava ab les ales plenes de perfum, me semblava mogut per ses blanques vestidures i alenada seva; i entre l rondineig de l'aigua dels regarons, el fresseig de les fulles que aletegen, el murmuri de les abelles, i el cant platxeriós dels aucells, m'afigurava sentir sa veu, *vox dilecti mei*, la veu de mon estimat, aquella veu tant dolça i regalada que fa oblidar els regals i les dolçors de la terra; aquella veu que endolceix totes les penes, que goreix de tots els mals, que torna la vista als cegos i la vida als morts; aquella veu que, segons Sant Bernat, qui bé l'hauria sentida, *no s canta res de més dolç, no se sent res de més suau*.

No cal dir si m sentiria cor-pres i cor-lligat,

i si dintre de l'ànima m'hi trobaria una guspira d'aquell amor que ha fet les delícies de tants sants i fins de tant pobres pecadors penedits.

Pecadora, i gran pecadora, havia sigut Maria Magdalena, i, no obstant, meresqué la primera visita de Jesucrist resucitat, que se li aparegué en figura d'hortolà en el jardí de Josep d'Arimatea, aconsolant-la de son viu anyorament.

Era aquell dia un dels primers de la Setmana Santa; més aquell lloc no era tant bo pera fer pensar ab els torments de la sagrada Passió com pera recordar els joiosos idilis de la Resurrecció. El dia eclesiastic era de pena, més el temps de goig, i el paratge era verament un somris de Pasqua florida. Més no poguí allargar pas gaire aqueixes falagueres meditacions, puix mos companys de viatge me les trencaren pel mig recordant-me que era hora de marxar.

III

L'impressió que fan aqueixos vergers al pelegrí es ben diferenta de la que deixen els llocs santificats pels misteris de la redempció: un bosc no es pas comparable a un temple com el del Sant Sepulcre, ni a una cova com la de Bethlem,

ni un jardí a una roca com la del Calvari. Més, fos que sem presentessin a mi ab el vestit de festa, en el millor moment de l'any; fos que jo estigués preparat pera aqueixa vista, lo cert es que m'feren una impressió extraordinaria i inesborrable. Per aqueixa sola excursió doní per ben empleat mon viatge a Palestina.

Me n'aní a Bethlem contentíssim per haver realisat un de mos somnis més falaguers; més, a la veritat, me recava un poc: d'una sola visita no n tenia pas prou qui ho havia desitjat tants anys.

El sentdemà, després de celebrar de bon matí la santa missa sobre l'Estrella del naixement de Nostre Senyor Jesucrist, no poguí resistir la temptació, i tot sol m'entorní a fruitir d'aquella agradable visió.

Si bonics estaven aquells vergers el dia abans, illuminats ab la llum del sol de la tarda, més ho estaven l'endemà ab les llums del matí. El sol semblava alegrar-se de tornar-los a veure i els enviava una llum més pura i un bes més suau. Sos raigs, que s'hi deixaven caure a biaix, s'hi arrossegaven mandrosament com una gran cabellera rossa, deixant enriquit el calzer de cada rosa de les que lluien en llur front les pomeres i ametllers ab una bolveta d'or que lluia entre les perles de la rosada.

Baixant al fons de la vall, torní a vorejar aquells frescos i verdosos regarons, torní a escoltar el remoreig de les aigües i dels arbres i a regalar-me ab la canturia dels aucells que s'barrejava ab l'alegra cridoria dels vailets d'Oved-Ourthas. Me passegí altra vegada amunt i avall de la valleta, per entre aquells arbres florits, i, com més els veia i contemplava, més ganes tenia de veure-ls i contemplar-los, recant-me sortir d'aquell hort, com si fos un laberinte on s'hagués quedat mon esperit encisat i pres.

Per ultim, el deixí i comencí d'enfilarm-me pel rost de la carena rocosa que l'circueix, unica muralla que té i pot ser ha tingut mai, i que ella sola podria haver-li donat el nom d'*Hortus Conclusus*. A l'arribar al cap-d'amunt de la costa m'aturo a contemplar-lo una vegada més en l'indret on mon viarany s'embranca ab el camí de Bethlem.

Per aquell mateix camí venia Salomó cada matinada muntat en sa reial carrossa, fent voleiar sa tunica blanca coberta de brodats d'or i de seda i ensemantada de pedres fines encastades en les malles del teixit, que devia semblar més blanca illuminada per les primeres llums del dia. El voltarien la flor de sos genets, triats d'entre els més retxosos i ben plantats de son exèrcit, vestits de porpra de Tir, ab les cabelleres one-

jant sembrades de palletes d'or que lluíen als primers raigs del sol. Desde son palau de Sió sen venia a passar la jornada a son palau d'Etham, les quals ruïnes, segons alguns savis, estan en el poble d'Ourthas, o part d'amunt d'un serradet, a quatre passes d'aquí. La pedra mal escalornada i menjada pel temps en que sec, podria haver sigut un capitell de ses columnes.

Aquell magnífic palau dominava aqueixos jardins misteriosos, on en una hora d'inspiració que no ha tingut igual abans ni després en cap literatura del món, escrigué, dictat per l'Esperit Sant, el CANTIC DELS CANTICS, desesperació de la poesia amorosa terrena, que no té ales pera volar tant i tant amunt, i font inestroncable de la poesia mística. Tots els epitalamis, tots els idilis, tota l'incomparable poesia oriental, riu i canta i gemega en aqueixos versicles nupcials, que semblen compostos no en el paradís terrenal, sinó en el paradís del cel, pera cantar els desposoris de Jehovà ab la pobra humanitat.

IV

Abans de pendre comiat i de donar l'últim adeussiau an aqueix hort, per mi de delícies, deixeu-me olorar i embriagar-me en el perfum

del CANTIC que es la seva mística flor; deixeu-me rellegir aqueix drama sagrat dintre l mateix escenari d'ont ha sortit fa trenta centuries. A la vista del paratge on fou imaginat entrem en el poema alegoric, que es, segons imatge poetica de Sant Gregori de Niça, el misteriós portic que ns deixarà penetrar en el santuari on se realisa l'unió de l'ànima humana ab son Déu.

El gerro, bé que desfigurat per tant llarg espai de temps, encara es digne de la flor, i bé se li podrien aplicar a un i altra aquells coneguts versos de nostra cançó:

Com rumbeja lo ram a la fulla,
com rumbeja a la fulla lo ram!

Gairebé tot aqueix poema sembla descapdellar-se, bé que sovint d'una manera misteriosa i difícil d'esbrinar, en aqueixa vall i al seu entorn. Sos heroes són els camperols d'aqueixes ronegues cabanyes, els vinyerols d'aqueixes vinyes, els pastors i les pastores d'aqueixes mateixes boscuries.

De bona arribada la Sulamitis, que ls comentaristes fan imatge uns de l'ànima humana, altres de l'Iglesia santa, i altres de la Verge Maria, sens presenta com a pastora i diu en el capitol I:

4. *Morena só, però hermosa, oh filles de Jerusalem, com les tendes de Cedar, com els pabellons de Salomó.*

5. *Més no us extranyeu de que sia morena, puix el sol m'ha colrada; els fills de ma mare s'aixecaren contra mi i me posaren a guardar les vinyes; la meua no l'he guardada pas gaire.*

Com tot-hom en aqueixa vall de llagrimes, la Sulamitis passà les seves proves, podent exclamar ab l'autor de l'*Imitació de Crist*: «Sense dolor no s viu en l'amor». Més passà la tempesta per ella, com tot passa en el món, i promptament sembla parlar més serena.

6. *Ensenya-m, oh tu que l meu cor estima, on pastures ton ramat, on prens l'ombra al mitg-dia, perquè jo no comenci de rodar a planta perduda, seguint les ramades de vostres companyons.*

7. *Espòs. Si tens por de perdre-t, oh la més hermosa de les dones, surt i vés en seguici dels ramats i pastura tos cabrits aprop de les tendes dels pastors.*

El nart que escampa sa olor estant el rei en son reclinatori; el fascicle de mirra i el raim de Xipre cullit en les vinyes d'Engaddí, a que la Sulamitis compara son estimat; la comparació dels ulls de l'esposa ab els de la coloma del v. 14; el llit de flors del següent, semblen totes elles imatges cullides en aqueixos llocs.

El capítol II comença ab aqueixes paraules de l'espòs diví:

1. *Jo só la flor del camp i el lliri de les valls.*

La vall que tinc davant mos ulls es la seva per excelencia i blanqueja talment com un planter de lliris. Dirieu que Salomó la deixà abrigada ab son reial mantell, el mantell que duia en els dies serens i purs de sa juvenesa.

Més l'espòs, no content de comparar-se ell mateix al lliri blanc, hi compara també l'esposa:

2. *Com el lliri entre les espines, així es ma estimada entre les donzelles.*

An aquesta floreta que li tira l'espòs respon ella ab una altra que no es de menys valua:

3. *Com la pomera entre ls arbres del bosc, així es mon estimat entre ls minyons. A l'ombra d'aquell que jo havia desitjat m'asseguí, i sa fruita es dolça a mon paladar.*

4. *Feu-me entrar en el celler del vi i ha ordenada en mi la caritat.*

5. *Sosteniu-me ab flors, refeu-me ab fruits, puix defalleisc d'amor.*

Dos versos més avall sembla desvetllar-se sobtadament al sentir allà d'allà:

8. *La veu de mon estimat! Veus-el allí com ve trascant per les montanyes, saltant pels collets.*

9. *Mon estimat és semblant a l'isardó i al*

cervolet. Mireus-el ja com se posa darrera nostra paret, com mira per les finestres i espia per les gelosies.

«No l sentiu?» apar que vulga dir.

10. *Ja mon estimat me parla: Aixeca-t, cuïta, la meua amiga, coloma meua, hermosa meua, i vine.*

11. *Puix l'hivern es passat, cessaren les pluges, ja són fóra.*

12. *Les flors apunten en nostra terra, arriba l temps de la poda, la veu de la tórtora s'ha sentida en nostres camps.*

13. *La figuera mostra ja ses primeres figues flors; les vinyes en flor escampen llur perfum. Alça-t, doncs, amiga meua, hermosa meua, i vine.*

14. *Coloma meua, que nies en les esclatxes de la roca, en els esqueis del cingle, ensenya-m la teua cara, soni ta veu en mes orelles, puix ta veu es dolça i ta cara es hermosa.*

Pujava d'aqueixes fondalades de part d'avall del jardí la ditxosa Sulamitis, quan les seves amigues li endrecen en el capítol III aquelles hermoses paraules que tots els contemplatius i predicadors dirigeixen a la Verge Maria en el gloriós misteri de l'assumpció:

6. *¿Qui es aqueixa que puja del desert com una fumerola d'aromes de mirra, d'encens i de tota mena de perfums?*

Ella, sense respondre a l'agraciada escomesa, com oblidant-se de sí mateixa, els fa adonar de que arriba Salomó:

7. *Mireu el palanquí de Salomó: seixanta guerrers el volten, els més valents d'Israel.*

Segueix la descripció de la llitera, i a l'acabar-la, en el versicle 11, hi ha una alusió als desposoris reals o místics de Salomó. Alguns expositors suposen que la Sulamitis n'es la reina de la festa; més, desposada o no, rumbeja més que les diademes i joies les gaies flors d'aqueixos paratges.

Veus-aquí algunes de les pinzellades ab que Salomó mateix fa l retrat de la Sulamitis en el capítol IV:

1. *Que n'ets d'hermosa, oh amiga meua! Tos ulls són de coloma; ton cabell desenrinxolat s'extén per tes espatlles com els escamots de cabres sospeses en les altures de Galaad.*

2. *Tes dents són blanques com les ovelles toses tot just sortides del rentador.*

3. *Tos llavis són una cinta de grana, i ton parlar es suau. Tos llavis vermellen com dues meitats d'una magrana.*

6. *Fins que apunti l dia i les ombres fugin me n'aniré a la montanya de la mirra i al congost de l'encens.*